

Digitaalraamatukogud Eestis - kas kogude või teenuste võrk?

Mihkel Reial

Digitaalraamatukogu ja selle kasutaja. III Tartu 20.10.2005

Millest tuleb juttu

- digiraamatukogu mõistest
- digiraamatukogude kasutusvaldkonnad
- ülevaade praegusest seisust
- kasutajate ootused
- koostööst ja tööjaotusest
- RR tegemised ja plaanid

info – raamatukogu – lugeja

dig.info – raamatukogu – lugeja

dig.info – dig. raamatukogu – lugeja

dig. Info – dig.raamatukogu – dig.lugeja

Digitaalne raamatukogu kui kolleksioon

Digitaalne raamatukogu on sihipäraselt korrastatud digitaalsete objektide (tekstid, pildid, audio, video) kolleksioon koos meetodite ja vahenditega juurdepääsuks nendele objektidele ning kolleksiooni loomiseks, täiendamiseks, haldamiseks, levitamiseks ja säilitamiseks.

Digitaalne raamatukogu kui organisatsioon I

Digitaalsed raamatukogud on organisatsioonid, mis digitaalsete kollektsioonide valikuks, haldamiseks ja juurdepääsuks nendele pakuvad ressursse, kaasa arvatud spetsialiseeritud personal.

Digitaalne raamatukogu kui organisatsioon II

Digiraamatukogud interpreteerivad, levitavad ja säilitavad nii digitaalseid objekte kui ka kolleksioone tervikuna, pakkudes teenuseid kindlaksmääratud sihtgruppidele või sihgruppide kogumile.

Digiraamatukogu erinevus traditsioonilisest raamatukogust

- kohene juurdepääs algallikale
- igal ajal
- igas kohas
- hulgale kasutajale ühekorraga
- võimaldab materjali edasist käsitlemist

Funktsionaalsed komponendid

- Dokumentide valik ja komplekteerimine (õiguslikud suhted)
- Dokumentide mahalaadimine ja kollektsiooni organiseerimine
- Indekseerimine, metaandmete lisamine, kogude haldamine
- Otsisüsteemid ja autentimine
- Pikaajaline säilitamine (repositoorium)
- Digitaalse raamatukogu veebilehe (portaali) toimetamine

Digitaalsete raamatukogude kasutusvaldkonnad

- teadus ja haridus
- avalik haldus
- kultuur
- tervishoid
- jne

Raamatukogu rollid (1)

- Kolleksiooni omanik
 - omandiõiguste ja kasutusõiguste küsimused
- Digitaalse kolleksiooni looja
 - valikud
 - tehnoloogia
 - standardid, normid, reeglid
 - metaandmed

Raamatukogu rollid (2)

- Digitaalse kollektiooni vahendaja kasutajate sihtgruppidele
 - teenused
 - sihtgruppide uuringud
 - kasutusstatistika
 - turundus.
- Digitaalse kollektiooni säilitaja
 - kvaliteedi kontroll ja monitooring
 - turvamine
 - säilitustehnoloogia

Digitaalne informatsioon raamatukogudes

Digitaalne informatsioon

- elektroonilised teavikud
- veebiväljaanded
- traditsioonilisel kandjal teavikud, mis on elektrooniliselt valmistatud

Digiteeritud informatsioon

- raamatud
- perioodika
- käsikirjad
- muud paberkandjad (fotod, postkaardid, graafika, kaardid)
- filmid, mikrokandjad
- auvised

Praegune seis

Digitaalne informatsioon

- elektroonilised teavikud (RR ja TÜR) - juurdepääs kohtvõrgu kaudu, digitaalne arhiveerimine puudub
- veebiväljaanded (RR projekt ERIK@) - juurdepääs ja digitaalne arhiveerimine puudub
- traditsiooniliste teavikute elektroonilised versioonid

ülikoolid - juurdepääs veebilehe kaudu,
arhiveerimine puudub

RR – juurdepääs ja arhiveerimine – DIGAR

Praegune seis

Digiteeritud informatsioon

- perioodika – projekt DEA (RR ja KMAR, vähesel määral TLÜR, 1 väljaanne TTÜR) – juurdepääs veebi kaudu, archiveerimine puudub
- raamatud – projekt EEVA (TÜR), juurdepääs veebi kaudu, archiveerimine puudub
- käsikirjad, koopiad, kustuvad tekstid, arhivaalid - katseliselt on digiteerinud RR
- fotod, postkaardid, graafika, kaardid – TÜR, RR, TLÜR, TTÜR (osaliselt, digikogudena või diginäitustena) - juurdepääs kodulehelt, archiveerimine puudub
- mikrofilmid – RR, KMAR ELNETi keskses, Ajalooarhiivis

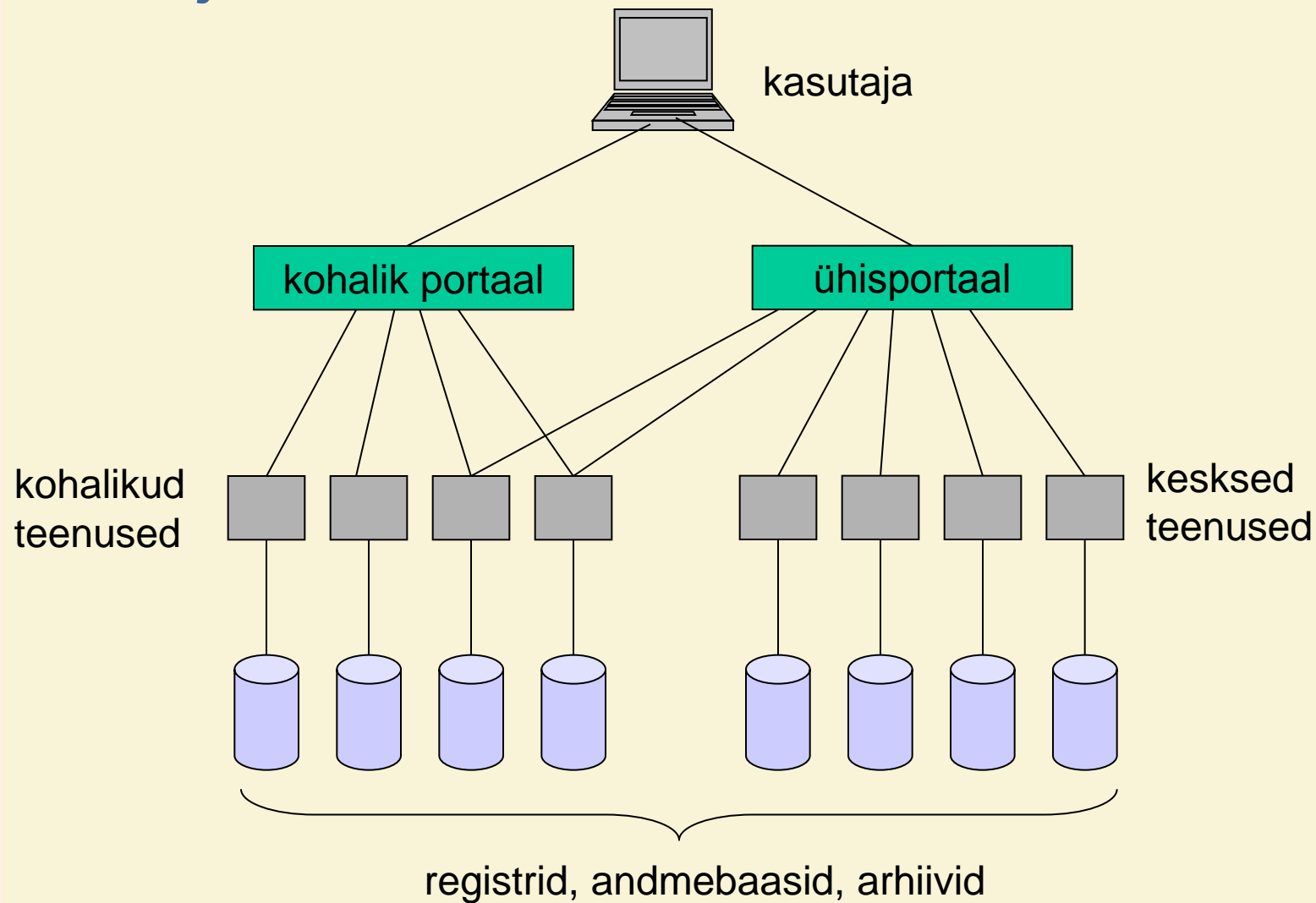
Praeguse seisu hinnang

- Raamatukogudes on loodud terve hulk digitaalseid kolleksioone
- Juurdepääs on reeglina organiseeritud digikogu omaniku poolt mittestandardse lehitseja kaudu, puudub tekstipõhine otsimise võimalus
- Digitaalse informatsiooni pikaajaline arhiveerimine on korraldatud ainult digiarhiivis DIGAR

Digitaalse raamatukogu kasutaja ootused

- **kasutaja töölaud**
 - tekstid, andmed, vahendid
 - tuttav, üldkasutatav vahend infootsimiseks
- **keel, keskkond**
 - kasutaja liides eraldatud
 - kasutaja keeles
- **teadmiste integreerimine**
 - institutsionaalne, rahvuslik, globaalne
- **sisu integreerimine**
 - erinevate objektide vahelised suhted,
- **info taaskasutus ja transformeerimine**
 - süsteemiväliste aplikatsioonide kasutamine
 - sisuga manipuleerimine

Kasutaja vaade

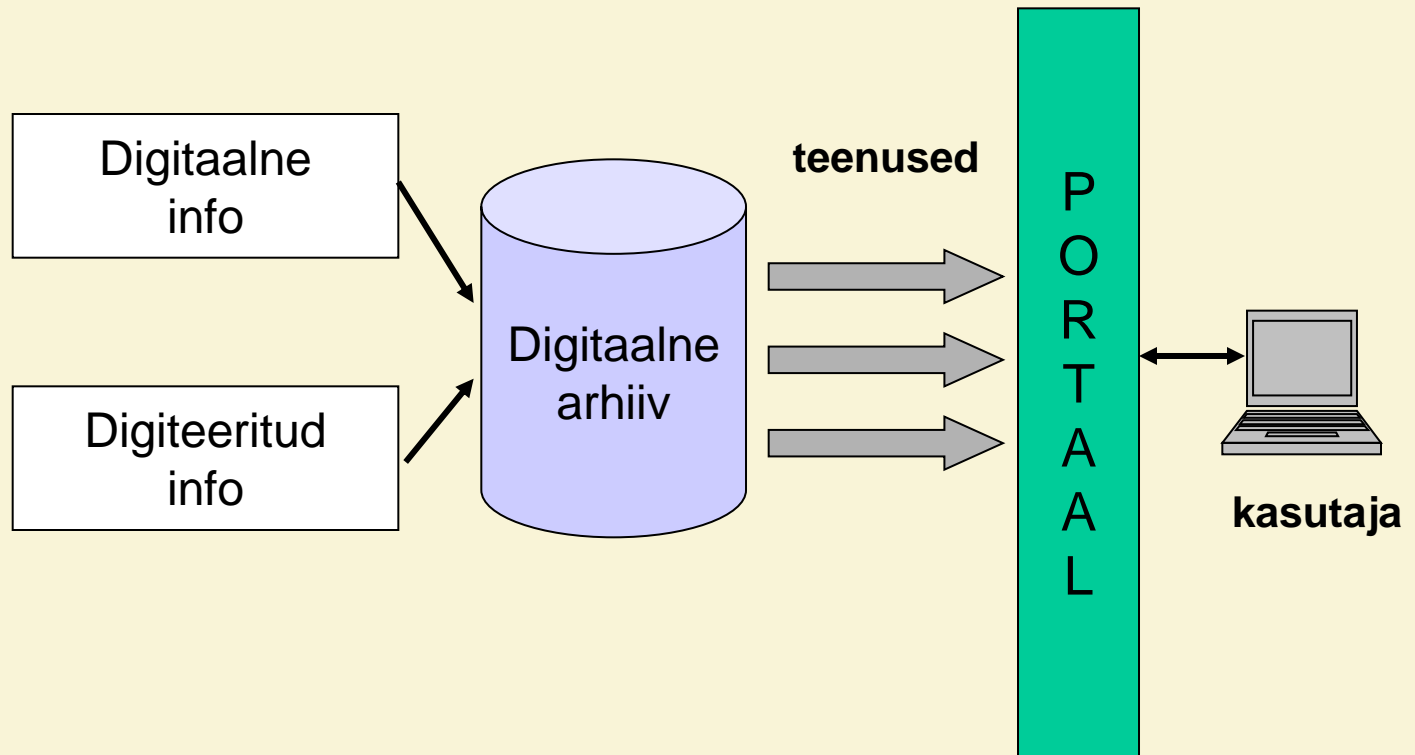
Kuidas tagada teadmiste levi ja kasutaja rahulolu

- Avatud keskkonnad ja standardid (OAIS, XML, vormingud, metaandmed)
- Informatsiooni integreerimine
- Informatsiooni rikastamine
- Teenustele orienteeritud arhitektuur (SOA) – lõdvalt seotud moodulid, tarkvarateenuste ja digiarhiivide (kollektsioonide) kogum

Olulised tegevused keskpikas perspektiivis

- Avatud standarditele vastavate institutsionaalsete digiarhiivide loomine ülikoolides
- Pikaajalise säilitamise standarditele vastava rahvusliku kultuuripärandi digiarhiivi väljaarendamine
- Ühise infoportaali loomine ja teenuste kompleksi juurutamine

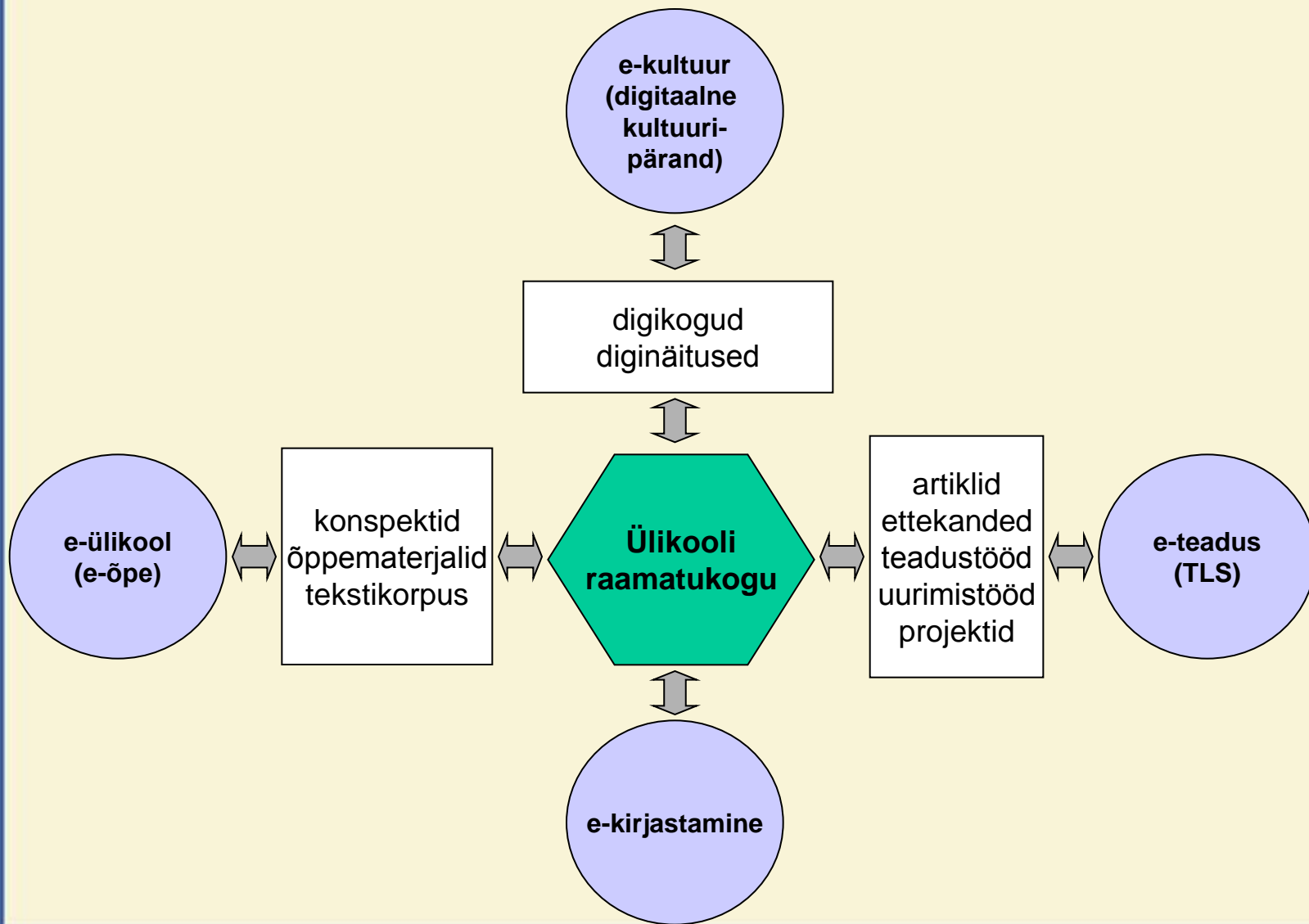
Institutsionaalne digiarhiiv

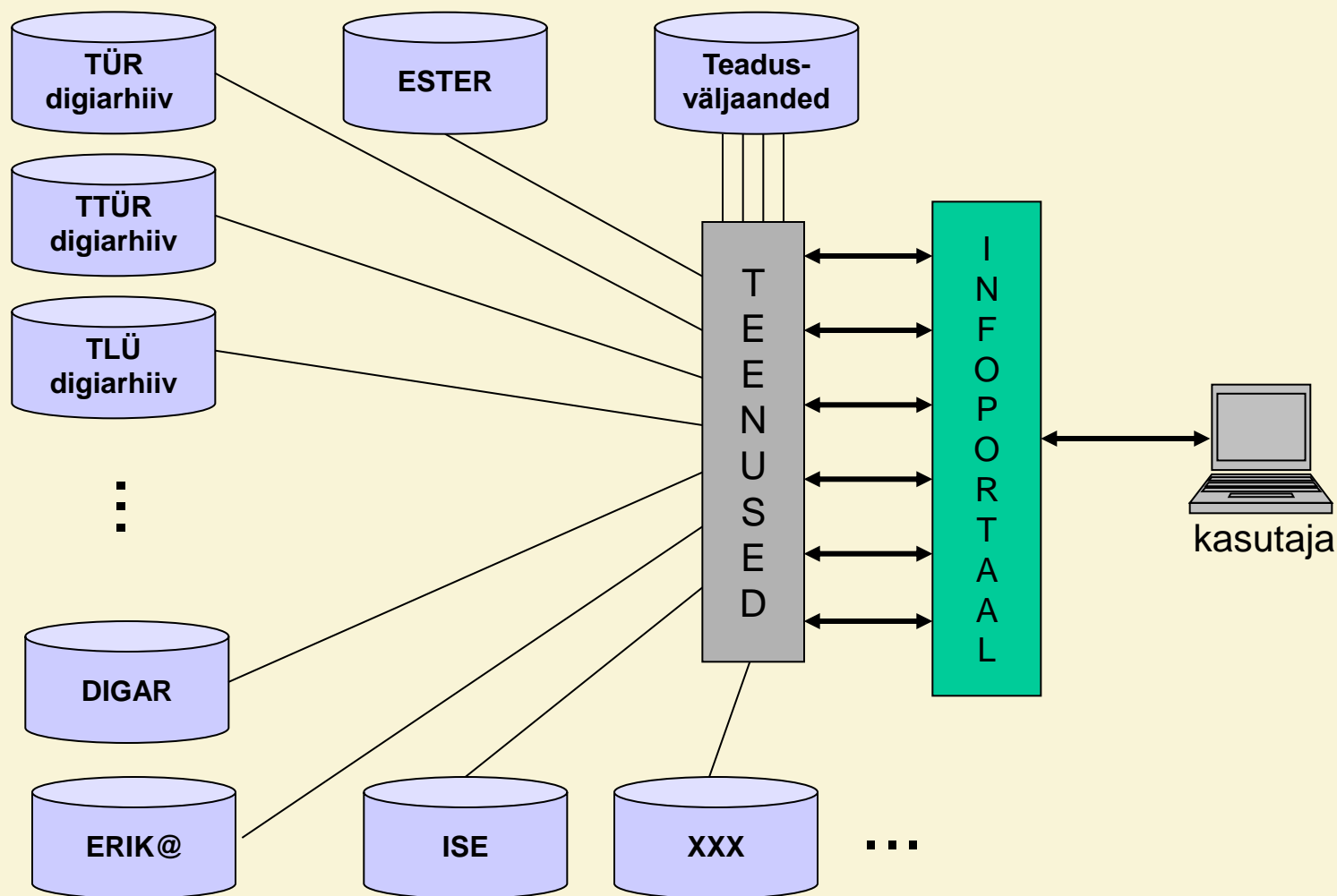
Tööjaotusest digitaalse info komplekteerimisel

- Alus
 - teenuste sihtgrupp
 - kogud
 - põhikirjalised ülesanded
 - personal
 - oskusteave
 - rahvusvaheline kogemus
- Ülikoolide raamatukogud – teadusinfo
- RR- kultuuripärand

Ülikooli digitaalraamatukogu

Eesti digitaalne raamatukogu

Koostööst

- Koopereerumine, mitte konkureerimine
- Dupleerimise vältimine
- Ressursside ühitamine
- Standardsed lahendused, avatud arhitektuur
- Konsortsium ELNET – infoportaal, teenused
- Ühisprojektid
- Koolitus, oskusteabe jagamine – kompetentsikeskus RR

RR tegevused - digiteerimine

- Mikrofilmide digiteerimine
- Eesti vanade ajalehtede ja ajakirjade digiteerimine
- Eesti ajakirjanduse retrospektiivse analüütilise bibliograafia kartoteegi digiteerimine.
- Kultuurilooliselt väärtuslike ja hävimisohus olevate rahvusteavikute (raamatute, käsikirjade, koopiate jne) digiteerimine

RR tegevused – info haldamise arendus

- Eesti mikrofilmide veebipõhise registri loomine
- Vana eesti keele ja kirjaviisi tärgtuvastuse süsteemi (OCR) loomine
- “Eesti Rahvustrükise Punase Raamatu 1850-1917” koostamine, kirjastamine ja online versiooni loomine
- Võrguväljaannete haldamise infosüsteemi loomine

RR tegevused - arhiveerimine

- Veebiressursside arhiveerimine (ERIK@)
- Digitaalse arhiivi DIGAR arendamine

RR tegevused – rahvusvaheline koostöö

- Euroopa Komisjoni uus digitaalraamatukogude strateegia
- Euroopa Raamatukogu (TEL) - esimene realiseeruv üle-euroopaline digitaalseid ressursse sisaldav teenus
- Projekt TEL-ME-MOR - Euroopa Komisjoni poolt rahastatav projekt uute liikmesriikide, k.a. Eesti liitumise soodustamiseks Euroopa Raamatukoguga

Tänan!

Küsimused?